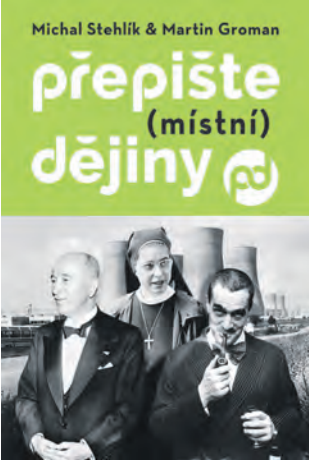

Knižní tipy s historickým nádechem: Staré snímky Třebíče, dukovanská proměna města i komiksoví kněží

Petr Herbrych

Vděčným dárkem k jakékoliv příležitosti bývají knihy. Problém však může nastat při výběru publikace, jelikož ne vždy se člověk dokáže trefit do vkusu svého blízkého. A proto tu jsou také dárkové poukazy do jednotlivých knihkupectví, aby si obdarovaný mohl vybrat sám. Na základě svého zájmu nebo i aktuálních trendů. Zvláště v období Vánoc se mohlo knižních poukazů v obálkách pod stromček pořádně nakupit. Teď ale nastává otázka, k čemu je smysluplně využít. Pokud aktuálně dumáte, skrze které knihy si rozšířit obzory v oblasti historie, tak byste neměli přetáčet na další stránky. V minulém roce knihkupci do svých regálů kupříkladu narovnali fotografické knihy o staré Třebíči, známé vědecké duo tentokrát přepisovalo regionální dějiny a popravení babičtí kněží na sebe dokonce vzali komiksovou podobu.

Přepište dějiny, nebo dědiny?

Od roku 2020 napomáhá popularizaci historie duo Martin Groman a Michal Stehlík prostřednictvím podcastu Přepište dějiny. Oba pánové akademici ale svým výkladem nezůstávají na jejich pevně univerzitní půdě, nýbrž minulost přibližují skrze aktuální témata a mnohdy i nemístné metaforu, které ve veřejném prostoru kolují. Vedle více než tři set podcastových epizod mají autoři na svém kontě také pět společných publikací. Po trojdielné sérii Přepište dějiny s přebaly v barvách trikolory a barevně zlatavém pohledu do českého 20. století v prosinci vyšla kniha Přepište (místní) dějiny. Jak ale bylo poznamenáno na jejím křtu, možná by spíše sedělo pojmenování Přepište dědiny. Kniha se totiž tentokrát netýká známých celospolečenských témat, ale věnuje se konkrétním místům. Dá se tak říct, že pojednává o malých dějinách na pozadí těch velkých. Pozornost místního čtenáře může vzbudit už titulní strana, kde se v pozadí za Edvardem Benešem, Karlem Schwarzenbergem a řádovou sestrou nachází jaderná elektrárna Dukovany. A právě v souvislosti s jejím budováním je zde věnována kapitola Třebíči. Tedy jaký zásadní dopad měly stavby Vodního díla Dalešice a dukovanské jaderné rozvoje města z hlediska populačního a stavebního. Další trebičská pasáž pak pojednává o šlechtickém rodu Valdštejnů na místním zámku.

Zajímavých příběhů je vůbec plný celý Kraj Vysočina, což mimo jiné dokládá probíraná kniha. Kromě Třebíče se autoři věnují i Jihlavě, Žďáru nad Sázavou a Velkému Meziříčí. V případě krajského města se v souvislosti s 20. stoletím nelze zabývat něčím jiným než početné německé komunitě, která zde však s roky 1945 a 1946 zcela vymizela. Velkomeziříčské téma zase nabízí představení místní tragédie v posledních dnech druhé světové války. Zato kapitola o Žďáru nad Sázavou je svým způsobem podobná té trebičské. Také se týká proměny města a jeho identity s ohledem na průmyslový rozvoj. V tomto případě však se jedná o budování strojůren a sléváren po sovětském vzoru na přelomu 40. a 50. let.

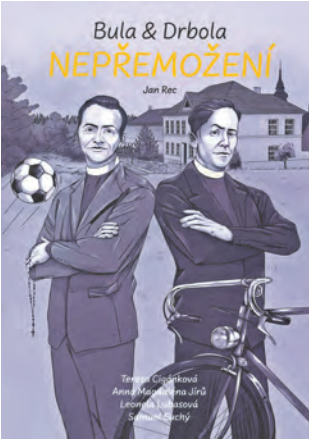
Šelma procházející zdejší krajem

U popularizačně-historického duo Přepište dějiny se ještě lehce zdržíme. Respektive u jedné poloviny autorského týmu. Třebíčský rodák Michal Stehlík, v současnosti ředitel Památníku národního písemnictví, je i s ohledem na své rodinné vazby předním odborníkem na tzv. případ Babice. Své poznatky z bádání zhmotnil v roce 2016 v knihu Babické vraždy 1951 a nedávno se k událostem z počátku 50. let opětovně vrátil. Tentokrát však zcela jiným způsobem. Kniha Šelma přibližuje čtenáři problematiku očima tří venkovských chlapců, kteří se pod vidinou dobrodružství rozhodli bojovat proti vládnoucí moci. Spolupráce s onou „šelmou“ jménem Ladislav Malý a následný odboj je ale přivedla na popraviště. Reč je o Stanislavu Plichtovi, Drahoslavu Němcovi a Antonínu Mityskovi. Zajímavé na knižce není pouze literární zpracování historického tématu, ale retrospektivní děj. Samotný příběh začíná od samého konce. Tím je poslední poprava z babických procesů, kdy 23. května 1953 byl oprátcem na nosítkách donesen těžce raněný Stanislav Plichta.

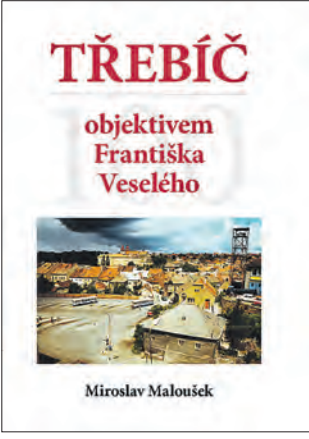
Menší trebičskou stopu přináší v některých pasážích jiná Stehlíkova novinka. Zatímco publicista Groman vyrukoval již před necelými třemi lety s rozsáhlou biografií Františka Krieglga, kolega Stehlík své dlouholeté bádání představil na podzim loňského roku. Ústředním tématem jeho zájmu se stal druhý z komunistických prezidentů, samotný „táta dělníků“ Antonín Zápotocký. Uvnitř obsáhlého životopisu levicového předáka se však nachází také velmi zajímavé zmínky o jeho druhovi, v Třebíči dobře známém Gustavu Klimentovi. Vůbec poprvé se zde například objevuje informace z ruských archivů o osudech Zápotockého a Klimenta za okupace. Když se oba zmínění pánové pokusili v dubnu s dalšími komunisty utéct z protektorátu, byli na hranicích zatčeni. Ovšem po uzavření paktu Molotov-Ribbentrop se z Němců a Sovětů stali spojenci, což otevíralo možnost ke vzájemnému vyjednávání. Samotnému Stalinovi tak byla ze strany německých úřadů v Praze přetlumočena nabídka, že kdyby zatčení českoslovenští komunisté získali sovětské občanství, byli by propuštěni do Sovětského svazu. Nestalo se tak. Tolik k internacionální stranické soudržnosti.

Komiksové zpracování mučednických příběhů

Další z knižních tipů se též časově vztahuje do 50. let minulého století, cílovou skupinou zde ale jsou především čtenáři z řad dětí a mládeže. Velkolepou, ne-li snad vůbec největší, událostí letošního roku pro náš region bude bezesporu slavnost blahorečení komunisty popravených kněží Václava Drboly a Jana Buly. Díky zdejšímu místům paměti, práci historiků a amatérských badatelů i říjnovému stvrzení beatifikace ze strany Svatého stolce si mučednický příběh drží ve společnosti silně povědomí. Atraktivní formou se nyní mohou s tématem seznámit také ti nejmenší. Kněží Drbola a Bula byli pro svou statečnost skutečnými hrdiny v reálném světě. Skrze práci studentů Střední školy uměleckomanazerské v Brně na sebe ale na podzim loňského roku vzali podobu, kterou by u představitelů katolické církve málokdo očekával. A to podobu komiksových hrdinů. Ani jim nechybí konkrétní superschopnost. Tou je nezlomná víra, proto se také komiks nazývá NEPŘEMOŽENÍ. Uvnitř ohraničených rámečků představili talentovaní umělci ve spolupráci s historiky a Brněnskou diecézí paralelní životy obou kněží. Ne ale od jejich útlého dětství, obrazové vyprávění začíná v období třetí republiky a končí mučednickou smrtí P. Buly v roce 1952. Komiks pak uzavírá epilog v podobě uchování urny s ostatky P. Drboly a její převezení do rodných Staroviček. Nejmladší čtenáři se díky dílu nejenže možná poprvé seznámí s tématem a popravenými faráři, ale také skrze zdařilé kresby poznají kousek z našeho regionu. Jmenovitě obce Babice a Rokytnice nad Rokytnou.

Pohledy na starou Třebíč

Jistý sentiment do duší pamětníků pokaždé přinesou fotografické knihy. Ačkoliv textu zde oproti jiným publikacím může být poskrovnu, dobové snímky přináší čtenáři návrat v čase. Stačí listovat knihou a v hlavě rázem vyvstanou vzpomínky na dětská léta a mládí. Jeden ze zpětných časových posunů nabízí unikátní snímky trebičského rodáka, patriota a lékaře Františka Veselého, od jehož narození uplynulo loni v listopadu sto let. Právě k této příležitosti si dal místní badatel Miroslav Maloušek práci, aby uspořádal a následně vydal Veselého archiv snímků. Konečné dílo nese příznačný název Třebíč objektivem Františka Veselého. Zde otištěné fotografie uliček, náměstí, domů i zastrčených zákoutí mají předně dvě výrazné funkce. V hlavách pamětníků oživují dávné vzpomínky a též ve veřejném prostoru uchovávají odkaz někdejších historických krás města.

S ryze fotografickou knihou vztahující se k místním památkám vyrukoval na sklonku roku také fotograf a bývalý starosta Třebíče Pavel Heřman. Židovský hřbitov v Třebíči. Také z prvního pohledu na nadepsanou obálku knihy je patrné, čeho se jednotlivé stránky týkají. Skrze unikátní fotografie se zde představuje naprosto havarijní stav židovského hřbitova a kroky k jeho následné záchraně. Také Heřmanova kniha časově spadá do období normalizace, přesněji do 80. let. Jak také sám autor píše v úvodu, v probírané době „se stavěly sekretariáty vládnoucí strany, ale na památky bylo žalostné málo prostředků.“

Pravidelná nabídka trebičského muzea

Pokud se chce člověk znalostně obohatit v historických tématech, avšak svižně a rychle, tak i v takovýchto případech se dá nalézt řešení. Může jím

Doležal na vícero způsobů

Stálící české literatury se v posledních letech stal Miloš Doležal, a to skrze poezii i prózu. Také jeho díla nesmí v tomto menším výběru chybět. Atraktivní pro čtenáře může být Doležal svým povídkovým stylem, ale také výběrem témat. Dějiny minulého století promítá na příbězích výrazných i skrytých tváří. Jedna povídka se třeba týká známého literáta, druhá řádového bachaře. Na jedné straně může stát pozitivní příběh o odvaze a statečnosti, na druhé úspěšná zrada. Mezi tím se ale Doležal věnuje, jak sám uvádí, postavám „nečernobílým“. Tedy lidem na pomezí, kteří sice stojí na temné straně, sem tam však ukáží svoji světlou tvář. Za zmínku na tomto místě stojí v dubnu 2025 vydaná sbírka povídek Buď připraven k udání. Ta například obsahuje příběhy protinacistického odbojáře Čenka Císaře, dozorců z 50. let Václava

kupříkladu být každoročně vydávaný sborník Muzea Vysočiny Třebíč Naším krajem. Jedna-dvacáté vydání přináší zájemcům hned několik historicky laděných témat. Sborník se například vrací k již výše zmíněnému lékaři Františku Veselému a jeho fotografiím. Z událostí, které byly v roce 2025 připomenuty i na půdě muzea, je dále věnována pozornost osmdesátému výročí od založení Leteckomodelářského klubu v Třebíči, sto let Ladislava Nováka i ohlednutí za navrátilivším se Trienále knižní vazby. Tím ale nejsou historická témata uvnitř sborníku vyčerpaná. Přiblížena je zde také letecká havárie u Heraltic z roku 1945 nebo s ohledem na kulaté výročí generála Ludvíka Svobody je fotografiemi zavzpomínáno na jeho návštěvy Třebíče.

Sisla a Jána Blahúta nebo básníka Jana Zahradníčka. Co třeba mohl rodák z Mastníka slyšet z vězeňské cely ve Znojme? „Vyzvánění zvonů, pumpování pumpy, tluknutí konve o hrdlo pumpy, tleskot vody při zalévání v zahrádkách, chraptivé kokrhání kohouta...“ I takto poeticky se dá vyjádřit samota a nejistota v žaláři. Citovaný úryvek je také obsažen ve sbírce Česká litanie z roku 2024, kde mají své zastoupení i výrazné historické osobnosti z našeho regionu. Samotná kniha vedle autorových básní a originálních pohledů na drobné segmenty dějin upoutá i svým grafickým provedením. Zabrouzdáme-li za hranice Třebíčska, avšak zůstaneme-li v oblasti Vysočiny, hodí se vypíchnout nejnovější Doležalovo dílo Za tichem: Krabatinská Vysočina. Jak krásně se dá prostřednictvím slov provést rodným krajem. Dle autora místem, kde se může duše nadechnout.

Repro z komiksu Bula & Drbola: Nepřemožení